

Eta ala aunitz xehetasun eta zertzelada balios ematen dizkigu; nola bizi direan, zer lanpideak dituzten, zembat direan, euskarak nola irauten duen, erlisioneko oiturak eta usaiak zer nola gorde dituzten edo ez. Itz batez, iraupen luzeko eta ats andiko estadistika mamitsu eta aberatsa.

Frantses atsegin eta aldika hunkigarri den batean ematen dauz-kigu mila berri zeatz, alderdikeri mikorik ere gabe, ezpaizaio nabiari apeza denik egilleari erlisioneko gora beeraz mintzo denean ere. Euskaldunek irakurtzea merezi du eta ez direnek alaber berdin, Euskalerriko berri jakin nai ba dute.

A. I.

Fulton Sheen. RELIGION SIN DIOS.

Sheen Apezpikuaz edozein gauza jarri aurretik, oso idazle bizkorra dela esan bear da; ta, alde onetatik, ez du neke aundirik pasako bere azken liburu onetan barrena abiatuko denak. Erraz azaltzen du bere pentsamentua, ta liburuko arian sartu ezker, nekez utzi diteke Fulton Sheen'en azalpen jarraikia.

Bi zati ditu liburuak. Lenbizikoan, Jainkoari buruzko gaurko kontzetuak aletzen ditu argiro ta jakintsu, aipamen guziak eraskin batean zeatz bilduz. Eta bigarreanean, "tomismoaren argitara", egungo erlijiokeri oriek guziak urratu nai ditu, egiazko gogaiak eta tradizioak lengoratzen dituela.

Lenego zatian, W. James, Alexander, Whitehead, Russell, Croce, B. Smith, J. Huxley, eta beste zenbaiten iritziak dakazki. Auen iritzi oriek orrialde gutxitan aurkeztu arren, beti lortu du Sheen'ek beren teorien guna egoki erakartzea. Eta, itz gutxitara bilduta, au da Ameriketako Apezpikuaren ustez guzien mamia: benetako Jainkoaren ukaera. Gizonagan ezarri ta finkatu nai baita soilik Aren izatezioa.

Jainkoaren kontzetu oker eta uskor auen jaterria billatzen du gero, ta Lutero, Descartes, eta Kant'en filosofian arkitu uste du. Zati onetan ederki azaltzen dizkigu iru auen joerak, Erljio ta Jainkoari buruz bereziki; eta, Sheen'en ustez, etziran beroriek ondo

konturatu beren okerren larritasunaz. Baña denborak jakiñerazi digu ondoreetan.

Azalpen au, eta berebat ere tomismoarena, maixu bikain baten azalpen argitsuak dira, ta lan onurakorra da irakurtzea.

Oneraño, ortaz, eragozpenik ez dago, ta zorionak ematen dizkiogu Sheen jaunari.

— Esan dugun bezela, errefutatzeke zatia dugu bigarrena. Laburki, bañan argi, zeatz eta sakon tomismoa azaldu ondoren, oñarriztat auxe arturik, ondoreak ateratzen asten da egillea, eta gaurko filosofoen okerra erakusten digu.

Alere, apalkiro bederik, “baña” batzuek jarri nai dizkiogu Sheen jaunari bigarren zati onetzaz.

Geien-geienetan jatorrizko akats bat izaten dute errefutaerak: beste oñarri batetik eraiki oi dirala; ta, ala gertatzean, indar guzia galdu oi duela arrazoimentuak. Zeren bestearen oñarriak, asieratik eta bidez urratu baño leenago, baztertu egiten badira besterik gabe (edo aaztu, berdin da au eta), nork bere bidetasuna erakusten du, bai, bañan ez besterik.

Eta, errespetuz orretan datza ain zuzen F. Sheen'en akatsa. Polemika-liburu geienen akatsa, alegia.

“Cual es el valor de la filosofía de la naturaleza fundada en la ciencia empírica” zatiari (8 gn. kapituluak, 213 gn. orrialdean) ezin baietsi dakioke iñola. Bere iritzi osoa, tomista baten postuladua besterik ez da. Oñarriztat San Tomas arturik, postuladu baten jarraipenak dira bere konklusioak oro. Uts auxe du zazpigarren kapituluak, eta gañerakoak ere berdin.

Orrengatik, liburuko bi zatiak, bi “zati” dira, benetan, eta ez bi “atal”; eta tomista ez den batentzat zer-ikusirik ere ez duten zatiak. Iñarrozi egiten dute tomismoaren bidetasunak eta barne-indarrak, egiazki; baña probatu, ez dute ezer probatzen. Beste plau batean jartzen da, bada, F. Sheen asieratik (San Tomas'enean, esan dugu). Beraz, nor bere plauan geratzen da azkeneraño; bai maiseatuak, eta bai maisealaria bera ere.

Eta goazen bigarren akatsarekin.

Galgarri deritzagu Elizan nabaitzen den joera bati: erdi-dogma bat biurtu da tomismoa. Badakigu ezetz, ori ezin gerta ditekela; eta filosofian, Egiatik baztertu arte beñipein, nai-ta-ezko onarkizunik ez duela kristauak. Bañan oinbeste mendetan zear “betiereko filosofia”, ta Elizaren “filosofia ofiziala” tomismoa izan dela-ta, badirudi onen filosofiaren aurka joateko, kristautasuna galdu ta irten-edo bear dela Eliza beretik.

Ta, dirudienez, geroz ta aukera gutxiago du tomismoak Egia osorik azaltzeko.

Gaurko Fisikak batez ere (Einstein, Planck, Heisenberg'enak) dardaratu egin du gaiaren ezaguera. Ta naiz-eta aren irakaspentak oso erlatibuak eta igikorrak ba dira ere (ez dugu onetzaz duda izpirik), kontzetu zaar asko il bide-dira betirako: sustantziarena batez ere.

Auxe egin zuen Copernico'k Astronomian. Zergatik ez Fisikan gaurko jakintsuak? Zerbait berri jakin dugu segurki gaiari buruz, eta ezin aaztu diteke au.

Liburu mamitsua eman digu F. Sheen'ek. Baña gogozago irakurriko genuke orain "beste" bigarren zati bat.

Ez dugu uste, gañera, egungo gizon egartiari San Tomas zaioidak egokiena. Zergatik ez gera katolikuak beste bide batetik abiatzen? San Agustin, esate baterako, gertuago dago gugandik zalan-zik gabe, San Tomas Akino'koa baño.

TXILLARDEGI

«EUZKO-GOGO» ETA «EUSKERA»

"Euskal-aldizkari bakarra" ez ezik "euskal-aldizkarien erregea" —itsuen errian okerra errege—, ots, "Euzko-Gogoa" irakurtzen duenak aurki dezake azken zenbakiaren 115'gn. orrialdean onako izen au daraman lantxo bat: "Euskera. Euskaltzaindiaren lan eta agiriak. 1956". *Western* batean bezala, baiña 20-30 lerrotan, U. jaunak, lantxo orren egilleak, zuzentzen ditu oker franko: gaiztoak igesi dijoaz, gezurrezko euskaltzaleak —ardi-larruz jantzitako otso maltzurak— lotsagarri gelditzen dira, garaj berriz U. jaunaren adorea, kemena, buru jantzia eta biotz gartsua. Astiñaldi ederra eraman dute batzuren batzuek neroni ere, esateak lotsatzen nau, urruti enaizelarik.

Enioke nik iñolaz ere kendu nai U. jaunari garaita eder orrek utzi dion poza: bere saria merezi du langille zintzoak. Beldur naiz crratik, etsai izugarriak eta erraldoi itzalak apurtzen dituelakoan, ez ote den ardi otxan eta aize-errotekin borroka ibilli.